

Regioniniai tvarumo iššūkiai Austrijoje ir Lietuvoje

THE
JACITORO HΛFELEKAR

2334

Co-funded by
the European Union

Finansuojama Europos Sąjungos lėšomis. Tačiau išreiškiamas požiūris ar nuomonė yra tik autoriaus (-ių) ir tai nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar Nacionalinės agentūros požiūrį ar nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei Nacionalinė agentūra negali būti laikoma už juos atsakinga.

Ižanga

Šis dokumentas pateikia glaustą, suderintą regioninių tvarumo iššūkių Austrijoje ir Lietuvoje apžvalgą. Jis skirtas profesinio mokymo (VET) mokytojams, studentams ir partneriams, dirbantiems tvarumo, žiedinės ekonomikos (ŽE) ir susijusių švietimo inovacijų srityse.

Pagrindiniai šioje ataskaitoje vartojami terminai

Žiedinė ekonomika (ŽE): Ekonominė sistema, kuri siekia pašalinti atliekas ir taršą, užtikrina, kad produktai ir medžiagos būtų naudojami kuo ilgiau per pakartotinį naudojimą, taisymą ir perdirbimą, bei atkuria natūralias sistemas, mažindama priklausomybę nuo ribotų išteklių.

Medžiagų vidaus vartojimas: Bendras medžiagų kiekis, kurį šalis sunaudoja, matuojamas milijonais tonų ir dažnai pateikiamas vienam gyventojui.

Žiedinių medžiagų naudojimo rodiklis: Nurodo kokią dalį nuo bendro medžiagų naudojimo sudaro antrinių žaliavų naudojimas.

Austrija

Kontekstas ir ekonomika

Austrija yra didelės pajamas turinti Europos Sąjungos valstybė narė, kurioje gyvena apie 9,1 milijono gyventojų. Jos ekonomikoje dominuoja paslaugos, kurios sudaro maždaug 69 % bendrojo vidaus produkto (BVP), o antroje vietoje yra pramonė, sudaranti šiek tiek mažiau nei 30 %. Europos aplinkos agentūros (EAA) duomenimis, Austrijos medžiagų vidaus suvartojimas yra maždaug 17 tonų vienam gyventojui per metus, o tai yra artima ES vidurkiui.

2021 m. apie 1,1 % visų darbo vietų buvo sektoriuose, tiesiogiai susijusiuose su žiedine ekonomika. Austrijos žiedinių medžiagų naudojimo rodiklis yra artimas ES vidurkiui (11,5 %), o tai rodo, kad perdirbtos medžiagos į gamybos ciklus grąžinamos gana sėkmingai.

Politika ir strategijos

Austrija priėmė nacionalinę žiedinės ekonomikos strategiją 2022 m. gruodžio mėn. Federalinės klimato veiksmų ministerijos (BMK) koordinuojama strategija nustato viziją, kaip iki 2050 m. pertvarkyti ekonomiką ir nukreipti visuomenę į klimato neutralų, tvarų žiedinės ekonomikos modelį.

Ši strategija atitinka ES žiedinės ekonomikos veiksmų planą ir yra remiama reguliariai atliekant stebėseną naudojant Eurostato ir EAA duomenis. Politinė sistema taip pat remiasi platesnėmis Austrijos klimato ir energetikos strategijomis, užtikrinančiomis, kad žiedinės ekonomikos tikslai būtų integruoti į atsinaujinančiosios energijos tikslus, išmetamųjų teršalų mažinimą ir tvarų išteklių valdymą.

Pagrindiniai tvarumo iššūkiai

Nepaisant gerai išvystytos politikos sistemos, Austrija susiduria su keliais struktūriniais iššūkiais.

Pažanga diegiant žiedinę ekonomiką miestuose ir kaimo vietovėse yra nevienoda. Tokie dideli miestai kaip Viena, Grazas ir Lincas pirmauja tvaraus transporto, pastatų renovacijos ir atsinaujinančiosios energijos diegimo srityse, o mažesnės savivaldybės dažnai turi mažiau infrastruktūros, išteklių ir administracinių gebėjimų.

Energijos transformacija rodo gerus rezultatus atsinaujinančios elektros energijos gamyboje, tačiau lėtesnė pažanga vyksta šildymo ir transporto sektoriuose, ypač kaimo vietovėse, kurios vis dar priklausomos nuo iškastinio kuro. Elektros tinklų plėtra ir leidimų išdavimo procesai gali sulėtinti vėjo ir saulės energijos plėtos mastą.

Apskritai praktikoje apyvartumas yra ribojamas dėl silpnų antrinių žaliavų rinkų, remonto ir atnaujinimo įrenginių trūkumo už didžiųjų miestų ribų ir nenuoseklaus koordinavimo tarp Austrijos federalinių žemių (Länder).

Ilgūdžių trūkumas yra nuolatinė problema, ypač atvirkštinės logistikos, produktų gyvavimo ciklo projektavimo ir apyvartinių procesų valdymo srityse, kurios yra būtinos siekiant remti žiedinės ekonomikos iniciatyvas visose regionuose.

Lietuva

Kontekstas ir ekonomika

Lietuva, kurioje gyvena apie 2,86 mln. gyventojų, taip pat turi paslaugų dominuojančią ekonomiką, kurioje paslaugos sudaro apie 70 % BVP, o pramonė – šiek tiek daugiau nei ketvirtadalį. Šalies medžiagų vidaus suvartojimas yra maždaug 20 tonų vienam gyventojui per metus – tai gerokai viršija ES vidurkį.

2021 m. užimtumas su žiedine ekonomika susijusiuose sektoriuose sudarė 2,8 % visų darbo vietų, o tai yra proporcingai daugiau nei Austrijoje. Tačiau 2022 m. Lietuvos žiedinių medžiagų naudojimo rodiklis buvo tik 4,1 %, palyginti su ES vidurkiu – 11,5 %, o tai rodo, kad perdirbtų medžiagų reintegracija į ekonomiką yra žema.

Politika ir strategijos

Lietuvos perėjimas prie žiedinės ekonomikos grindžiamas nacionalinėmis „Gairėmis dėl perėjimo prie žiedinės ekonomikos iki 2035 m.“. Šiose gairėse nustatyti tikslai didinti apyvartumą, gerinti atliekų prevenciją ir skatinti tvarų vartojimą bei gamybą.

Nacionaliniame pažangos plane (NPP) numatytas tikslas pasiekti ES vidutinį žiedinės ekonomikos lygį. Įgyvendinimas remiamas metinėmis ataskaitomis: visos atitinkamos institucijos teikia pažangos duomenis Aplinkos ministerijai, kuri kasmet iki balandžio pabaigos skelbia viešą santrauką. Iki 2027 m. planuojama įdiegti nacionalinę skaitmeninę žiedinės ekonomikos stebėjimo priemonę, kuri leis geriau stebėti pagrindinius rodiklius, pvz., medžiagų vidaus vartojimą ir žiedinių medžiagų naudojimą.

Pagrindiniai tvarumo iššūkiai

Pagrindinis Lietuvos tvarumo iššūkis yra mažas apyvartumo lygis ir didelis medžiagų suvartojimas. Didžioji dalis ekonomikos vis dar veikia pagal linijinį „paimti–pagaminti–išmesti“ modelį, o remonto, pakartotinio naudojimo ar ilgo produkto tarnavimo laiko dizainas yra ribotai taikomas.

Taip pat matomi regioniniai skirtumai. Kai kurios savivaldybės įgyvendina klimato prisitaikymo ir žiedinės ekonomikos planus, o kitose dėl ribotų išteklių ar administracinių gebėjimų pažanga yra lėtesnė.

Kitas svarbus iššūkis – įgūdžių, reikalingų žiedinės ekonomikos praktikoms remti, prieinamumas. Akivaizdu, kad būtina integruoti tvarumo kompetencijas į profesinį ir techninį mokymą, kad mažos ir vidutinės įmonės (MVĮ) galėtų veiksmingiau diegti žiedinius verslo modelius. Be šių įgūdžių darbo jėgoje bus sunkiau pasiekti Lietuvos tikslus perdirbimo, antrinių žaliavų naudojimo ir atliekų mažinimo srityse.

Lyginamoji išvada

Austrija ir Lietuva turi keletą bendrų bruožų: abiejų šalių ekonomika yra orientuota į paslaugas, jos pripažįsta žiedinės ekonomikos svarbą ir yra parengusios nacionalines strategijas ar gaires. Tačiau jų padėtis skiriasi keliais svarbiais aspektais. Austrijoje medžiagų vidaus naudojimas vienam gyventojui yra mažesnis, o žiedinės ekonomikos rodiklis yra artimesnis ES vidurkiui, tačiau šalis susiduria su iššūkiais mažinant atotrūkį tarp miesto ir kaimo regionų bei didinant šildymo ir transporto dekarbonizaciją. Lietuvoje medžiagų vidaus naudojimas vienam gyventojui yra didesnis, o žiedinės ekonomikos rodiklis yra vienas iš mažiausių ES, todėl pagrindinis dėmesys skiriamas antrinių medžiagų naudojimo didinimui ir žiedinės ekonomikos integravimui į gamybos ir vartojimo sistemas.

 EcoInnovate AI+

THE
JACITIAO HΛFELEKAR²³³⁴

Co-funded by
the European Union

Finansuojama Europos Sąjungos lėšomis. Tačiau išreiškiamas požiūris ar nuomonė yra tik autoriaus (-ių) ir tai nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar Nacionalinės agentūros požiūrį ar nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei Nacionalinė agentūra negali būti laikoma už juos atsakinga.